

PASEN

Voorgangers: Ad de Gruijter (overweging) en Heleen Goddijn

Lezing, Markus 16, 1-8

Toen de sabbat voorbij was, kochten Maria uit Magdala en Maria de moeder van Jakobus, en Salome geurige olie om hem te balsemen. Op de eerste dag van de week gingen ze heel vroeg in de ochtend, vlak na zonsopgang, naar het graf. Ze zeiden tegen elkaar: 'Wie zal voor ons de steen voor de ingang van het graf weggrollen?' Maar toen ze opkeken, zagen ze dat de steen al was weggerold; het was een heel grote steen. Toen ze het graf binnengingen, zagen ze rechts een in het wit geklede jongeman zitten. Ze schrokken vreselijk. Maar hij zei tegen hen: 'Wees niet bang. U zoekt Jezus, de man uit Nazaret die gekruisigd is. Hij is opgewekt uit de dood, hij is niet hier; kijk, dat is de plaats waar hij was neergelegd. Ga terug en zeg tegen zijn leerlingen en tegen Petrus: "Hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zullen jullie hem zien, zoals hij jullie heeft gezegd."'

Ze gingen naar buiten en vluchtten bij het graf vandaan, want ze waren bevangen door angst en schrik. Ze waren zo erg geschrokken dat ze tegen niemand iets zeiden.

Lezing, Lukas 24, 13-35

Diezelfde dag gingen twee van de leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet en zestig stadie van Jeruzalem verwijderd ligt. Ze spraken met elkaar over alles wat er was voorgevallen. Terwijl ze zo met elkaar in gesprek waren, kwam Jezus zelf naar hen toe en liep met hen mee, maar hun blik werd vertroebeld, zodat ze hem niet herkenden. Hij vroeg hun: 'Waar loopt u toch over te praten?' Daarop bleven ze somber gestemd staan. Een van hen, die Kleopas heette, antwoordde: 'Bent u dan de enige vreemdeling in Jeruzalem die niet weet wat daar deze dagen gebeurd is?' Jezus vroeg hun: 'Wat dan?' Ze antwoordden: 'Wat er gebeurd is met Jezus uit Nazaret, een machtig profeet in woord

en daad in de ogen van God en van het hele volk. Onze hogepriesters en leiders hebben hem ter dood laten veroordelen en laten kruisigen. Wij leefden in de hoop dat hij degene was die Israël zou bevrijden, maar inmiddels is het de derde dag sinds dit alles gebeurd is. Bovendien hebben enkele vrouwen uit ons midden ons in verwarring gebracht. Toen ze vanmorgen vroeg naar het graf gingen, vonden ze zijn lichaam daar niet en ze kwamen zeggen dat er engelen aan hen waren verschenen. De engelen zeiden dat hij leeft. Een paar van ons zijn toen ook naar het graf gegaan en troffen het aan zoals de vrouwen hadden gezegd, maar Jezus zagen ze niet.' Toen zei hij tegen hen: 'Hebt u dan zo weinig verstand en bent u zo traag van begrip dat u niet gelooft in alles wat de profeten gezegd hebben? Moest de messias al dat lijden niet ondergaan om zijn glorie binnen te gaan?' Daarna verklaarde hij hun wat er in al de Schriften over hem geschreven stond, en hij begon bij Mozes en de Profeten.

Ze naderden het dorp waarheen ze op weg waren. Jezus deed alsof hij verder wilde reizen. Maar ze drongen er sterk bij hem op aan om dat niet te doen en zeiden: 'Blijf bij ons, want het is bijna avond en de dag loopt ten einde.' Hij ging mee het dorp in en bleef bij hen. Toen hij met hen aan tafel aanlag, nam hij het brood, sprak het zegengebed uit, brak het en gaf het hun. Nu werden hun ogen geopend en herkenden ze hem. Maar hij werd onttrokken aan hun blik.

Daarop zeiden ze tegen elkaar: 'Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?' Ze stonden op en gingen meteen terug naar Jeruzalem, waar ze de elf en de anderen aantroffen, die tegen hen zeiden: 'De Heer is werkelijk uit de dood opgewekt en hij is aan Simon verschenen!' De twee leerlingen vertelden wat er onderweg gebeurd was en hoe hij zich aan hen kenbaar had gemaakt door het breken van het brood.

Overweging

Het gaat niet zomaar. Dat je van Goede Vrijdag in een soort euforie terecht komt vandaag omdat met Pasen wordt gezegd: Het graf is leeg. Hij is opgestaan.

Het zou een miskennis zijn van wat mensen meemaken aan lijden, wat ze nog met zich meedragen en wat dit met mensen doet. Het zou een miskennis zijn van wat jij hebt meegemaakt aan lijden, wat jij nog met je meedraagt en wat dit met jou doet.

Is deze boodschap: 'Het graf is leeg. Hij is opgestaan!', niet te onbegrijpelijk, te onbestaanbaar en te snel want..... waar is hij dan als hij is opgewekt uit dat graf van dood?

Een echtpaar maakt bij de uitvaart van hun overleden zoontje mee dat bij het graf een blauw vlindertje neerstrijkt op het kistje dat nog boven het maaiveld staat. De spiritueel begeleidster zegt op dat moment:

'Kijk, jullie zoontje komt jullie vertellen dat alles goed is', waarop ze bemoedigend de kring van aanwezigen rondkijkt.

Vader krijgt tranen in zijn ogen, niet omdat hij geroerd is door deze woorden, maar omdat hij met moeite probeert zijn woede in te houden. Later zegt hij: 'Ze pakte mijn verdriet af met dit zelf geborduurde geloof. Moet dit troosten? Mijn zoontje ligt daar in de kist maar door een vlinder komt mijn zoontje uit de hemel in zicht? (1)

Soms lijkt woordeloos zwijgen een betere taal, wij kennen tussen Goede Vrijdag en Pasen stille zaterdag. Dan zijn er geen woorden die nu net missen en ook niet kunnen vatten waar het ten diepste om gaat.

Het gaat niet zomaar, dat je van Goede Vrijdag in een soort euforie terecht komt vandaag omdat met Pasen wordt gezegd: Het graf is leeg. Hij is opgestaan.

De traagheid en het aanvankelijke ongelooft om van het verdriet en de pijn van Goede Vrijdag te komen tot een 'Paaservaring' – als dit je al overkomt - over die traagheid lezen we vandaag.

Maria van Magdala, Maria de moeder van Jakobus en Salome gaan op weg om de dode Jezus te balsemen en ze schrikken wanneer ze bij het graf een wit geklede man horen zeggen: Hij is opgewekt

en niet hier. We lezen niet dat deze drie vrouwen opgelucht, opgewekt en getroost zijn. Nee, ze zijn vol van schrik, bevangen door angst. Ze vluchten weg van die plek.

En ook de Emmaüsgangers zijn teleurgesteld en somber gestemd wanneer ze Jerusalem verlaten en letterlijk afdalen naar een onbeduidend dorp – Emmaüs ('verachte mensen') dat in die tijd zo'n 11 km. (zestig stadiën) van Jerusalem lag. Ze hebben de vriendenkring, de medeleerlingen verlaten en ontvluchten de plek waar alles lijkt te zijn uitgelopen op niks.

En nu vraag je je ondertussen af, vermoed ik, is er vandaag geen beter of opgewekter nieuws met Pasen? Blijven we hangen in het verdriet van Goede Vrijdag toen de bejubelde Verlosser van zijn vrijheid werd beroofd en alles van hem werd weggenomen, uiteindelijk zijn leven.

Ja, er is ander en beter nieuws vandaag, maar het gaat niet zomaar. Toen niet bij de leerlingen van Jezus en ook niet bij ons. Dat zou volstrekt ongeloofwaardig zijn, zoiets als bij de ouders van hun overleden zoontje: 'Kijk, hij komt jullie vertellen dat alles goed is'. Alleen wie het lijden serieus neemt kan Pasen vieren!

Het andere bericht is dat de leerlingen in de verhalen die we vandaag lezen geraakt worden door een diepe indrukwekkende, aangrijpende ervaring die nieuwe perspectieven opent. En dan word ik nieuwgierig naar wat daar dan gebeurt. Jij ook?

In het Johannesevangelie staat ook een huilende Maria van Magdala bij het graf. Ze draait zich om en ziet Jezus staan (Joh. 20, 14-16) maar, zo staat er, ze weet niet dat het Jezus is.

Waarom huil je?' vraagt Jezus. 'Wie zoek je?' Maria denkt eerst dat het de tuinman is. Maar dan zegt Jezus tegen haar: 'Maria!' Ze draait zich om en zegt: 'Rabboeni!' ('meester'). Wat gebeurt hier? Eerst ziet ze het niet, dan ziet ze het wel. Eerst ziet ze hem niet, dan ziet ze hem wel.

De Emmaüsgangers maken iets soortgelijks mee. Onderweg krijgen ze gezelschap van iemand die met hen meeloopt en die vraagt naar de reden van hun somberheid. En hij die meeloopt zegt: Hebben jullie dan zo weinig verstand en zijn jullie zo traag van begrip? Wisten jullie niet dat de Messias moest lijden? En hij verklaart hun wat er in al de Schriften over hem geschreven stond, en hij begon bij Mozes en de Profeten. En langzaam dringt tot hen door dat het wel moest gaan zoals het was gegaan, dat gepoogd zou worden de stem van deze Verlosser, deze rechtvaardige tot zwijgen te brengen – en wel voor 'eeuwig' [?]

Dan denk ik, dit moet een lange wandeling zijn geweest.

Geboeid nodigen ze deze 'iemand' die meeloopt uit toch vooral bij hen te blijven, want ze zijn kennelijk nog lang niet uitgepraat met elkaar. Wanneer hij aan tafel het brood neemt, breekt en uitdeelt en het zegengebed uitspreekt worden hun ogen geopend en herkennen ze hem.

Maar meteen daarna wordt hij onttrokken aan hun blik. Eerst zien ze het niet, dan zien ze het wel. Eerst zien ze hem niet, dan zien ze hem wel.

Wat hier gebeurt is treffend tot uitdrukking gebracht op de illustratie op de omslag van het vieringenboekje. We zien daar Jezus en de Emmaüsgangers afgebeeld, een ets van kunstenaar Eric Wijnands [1997]. Jezus in het midden – zonder 'gezicht' – want ze herkennen hem nog niet maar je ziet: ze hangen aan zijn lippen en delen brood en beker. Ze herkennen hem eerst niet tijdens die wandeling naar Emmaüs, want, zo schrijft Lukas (24,16):

'Hun blik werd vertroebeld, zodat ze hem niet herkenden.'

In andere vertalingen heet het: Hun ogen waren bevangen, zodat zij Hem niet herkenden. (NBG 1951), hun ogen waren niet bij machte Hem te herkennen. (Willibrordvertaling 2012).

In taal van nu, en ik citeer een uitspraak (quote) van Johan Cruiff, hoewel hij deze niet deed met het oog op het verhaal van de Emmaüsgangers: 'Je gaat het pas zien als je het doorhebt.'

En op het moment dat ze het 'doorhebben', zien, inzien, verdwijnt Jezus uit beeld. In alle verschijningsverhalen verdwijnt de opgestane uit beeld want hij is niet langer hier en nu zoals voorheen.

Het gaat niet zomaar, maar de vrouwen bij het graf en de Emmaüsgangers ervaren zijn aanwezigheid doordat hij je roept bij je naam ('Maria'), wanneer hij met je meeloopt en de Schriften ontsluit, wanneer hij brood breekt en deelt.

Eerst zien ze het niet, dan zien ze het wel. Eerst zien ze hem niet, dan zien ze hem wel.

Wij maken allemaal wel iets dergelijks mee; dat we iets eerst niet (in)zien en dan wel. Je kan besluiten ineens een andere richting in te slaan in je leven, een andere keuze te maken; je kiest voor de arme, de vluchteling, de onderdrukte, voor het milieu terwijl je dat eerst – wie weet – helemaal niet deed.....in een langzaam proces van bewustwording of door een plots inzicht.

Maar vandaag grijpt de boodschap nog veel dieper in: Dat ze inzien dat het graf leeg is, dat Hij niet is in de dood, dat hij met je meeloopt; de impact van die ervaring is duizelingwekkend tot op vandaag. Na dit alles ervaren te hebben en in te zien keren de vrouwen én de Emmaüsgangers terug naar de andere leerlingen in Jerusalem en verhalen zij over wat met hen gebeurde. 'Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?'

Nu heeft een soort euforie zich meester gemaakt van hen. Speelde zich dit in slechts enkele dagen af of zijn het verhalen over het opkrabbelen van de leerlingen en de eerste christelijke gemeente?

Het overkomt ons ook wel, dat je bijna kunt aanwijzen wanneer je ergens weer opkrabbelde in een traag proces of door een plotse indringende ervaring, omdat iemand een tijdje met je meeloopt, je noemt bij je naam, je wakker schudt, met je breekt en deelt. Daar is Hij, hier gebeurt het!

Ik vermoed dat ze ook in Jerusalem eerst elkaars verdriet gedeeld hebben, elkaar hebben getroost en dan hun ervaringen hebben gedeeld waarin traag en collectief het besef doordrong dat Hij niet in graf is van voorbij maar in hun hart en bij de Eeuwige als ongekende bron van leven.

Die krachtige ervaring, dit inzien, krijgt woorden, een taal om dit te tastend duiden. Is er taal voor zo'n Paaservaring?

Midden in de dood

zijn wij in het leven,

want Een breekt het brood

om met ons te leven

midden in de dood.

Zou de Levende ook in ons kunnen opstaan als bron van leven over grenzen van dood ?

Naar U Levende klimt mijn ziel.

U vertrouwt ik, dat Gij zijt.

U verlang ik ooit te zien.

Door de nacht heen zien uw ogen mij.

Dit is wat Pasen ons aanzegt. Dat dit jou en mij mag overkomen.

(1) Uit: Kees en Margriet van der Kooi, Goed gereedschap is het halve werk [de urgentie van theologie in pastoraat en zielzorg], Boekencentrum Utrecht 2017 p. 20-21

Ad de Gruijter